304-027.511
316.733-027.511
изворен научен труд

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, КУЛТУРА, ИДЕНТИТЕТ

д-р Илија Ацески

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
Филозофски факултет

клучни зборови: глобализација, локална култура, идентитет, хибридизација
key words: globalization, local culture, identity and hybridization

а) Глобално, локално, глокално

Процесот на глобализацијата се манифестира низ мноштво димензии меѓу кои економската, социјалната, политичката се вбројуваат меѓу најзначајните. Последната деценија се говори и за верска, еколошка, правна и безбедносна природа на глобализацијата како меѓу себе поврзани и зависни феномени. Тоа нè упатува на заклучокот дека секоја анализа која се однесува на еден или неколку аспекта, се смета за едностранa и не ја одразува суштината на феноменот (Castells, M., 2002, 2003; Кастелс ,М. 2005; Held D. and McGrew A. 1999; Robertson R., 1992).

Комплексноста и противречноста на феноменот на глобализацијата е предмет на филозофско-антрополошки промислувања, во смисла на артикулација на главните цели на глобализацијата во светот. Феноменот на глобализацијата го формираат различни култури, нации и држави, кои се наоѓаат на различен степен на развој во секој поглед: прашањето за оправданоста и смислата да доминира само еден модел на глобализација, кој главно произлегува од Западната културна и цивилизациска основа, се чини е неизбежно во нејзиното разбирање. Кога во анализата поаѓаме од еден филозофско-антрополшки пристап, тогаш пред себе го имаме системот на вредности кој би бил прифатлив за сите (или за мнозинството) и би бил во функција на задоволување на основните потреби и во подобрување на квалитетот на живот на најголем дел од светската популација (Golubovic,Z. 2009).

Моделот на глобализација кој денес се реализира предизвика сомнеж кај најголем број од луѓето, но и критички однос кон целите кои ги остварува. Прашањето кое го поставува Голубовиќ се однесува на можностите за прифаќање на модел кој би бил прифатен од најголемиот дел од човештвото и кој би одговарал подеднакво и за моќните и за слабите и за богатите и за сиромашните, без разлика на нивната економска развиеност и културна различност.

Глобализацијата често не се анализира само како резулат на модернистичкиот проект за кого прогресот е во центарот на внимание туку и како

„повик за тревога“, за загриженост, низ еден предупредувачки знак за криза во разбирањето за тоа што претставува прогресот реално, и во контекст на глобалното општество и во поглед на секое поединечно општество или држава. На пример, што значи економскиот пораст во глобален контекст, во состојба на голема нееднаквост, во секој поглед, а пред сè во распределбата на богатството, како тоа може да се измери и како да се разбере поделеноста на светот? Дали тоа може да се разбере само како знак за повисок степен на комерцијализација и состојба на потрошувачки менталитет, повисок степен на загадување, поголема централизација, поголемо отуѓување, но во исто време, да сметаме дека е нормално да има сè помалку и помалку ресурси за мнозинството од населението од една страна, а сè поголемо богатство за едно одбрано малцинство од друга.

Џорџ Монбиот е еден од оние автори, како и десетина други, кои глобализацијата ја посматраат, пред сè, како нешто кое перманетно придонесува за понижување на сиромашните и на немоќните, кои за последните стотина години стануваат сè повеќе понижени и посиромашни; денес, како вели Монбиот, живееме во време на присила, лошо време кое треба да биде заменето со време на договор, за што предлага алтернативен поглед на глобализацијата каде во центарот на вниманието ги става сиромашните и неразвиените земји и свет без манипулација од страна на моќните и богатите, чии интереси се секогаш заштитени од страна на меѓународните финансиски институции и организации, како што се Светската банка и ММФ (Monbiot, G. 2006.).

Поимот „глобализација“ не е неутрален непристрастен опис на светот, туку станува збор за нешто кое е цврсто поврзано со економската и со симболичката моќ за наметнување на доминатна слика за светот, што е во тесна врска со „неодговорното манипулирање со знаците и со самата идеја за знаење, што на крајот на краиштата го формира највисокиот облик на комерцијално ангажирана теоретско - практична и прагматичка идеологија“ (Delic, Z. 2009).

Кеничи Омае говори за нова гобална сцена на која глобалната економија има своја логика, затоа што повеќе не е теорија, туку стварност, која се темели на непостоење на разграничување, реалност која е резултат на сајбер - револуцијата (Ohmae, 2007:18).

Денес е воспоставена глобална економија каде што егзистира капиталот, кој ја користи погодноста на новите комуникации, и каде делувањето на корпорациите станува сè повеќе успешно и во онаа мера во која се губи значењето на нацијата - држава. Ефикасноста на капиталот се остварува како резултат на дерегулацијата на финасиското работење. Корпорациите станале дел од економиите без граници, на тој начин што се ослободиле од хегемонијата на нацијата-држава, и повеќе не се поистоветуваат со „националното потекло“, со „седиштетото на фирмата“ или, пак, со „родното место каде сè започнало“. „...Нешто од тоа било предизвикано од сентименталност, но во моментот кога фирмата го видела светот како свој Пазар, на сè се заборавило ...Прогресот во телекомуникациите, за многу фирми значел дека повеќе не мора да бидат врзани за центарот на компанијата во конкретниот град“ (Ohmae, 2007:21).

Кога говориме за нееднаквоста во економска смисла, говориме во исто време и за причина и за последица на глобализацијата. Имено, од една страна, нееднаквоста во рамките на една држава ја потикнува глобализацијата, затоа што го намалува бројот на луѓето со доволна куповна моќ и производителите мора да ја продаваат својата стока на богатите луѓе во многу земји за

да го постигнат обемот на производство; од друга страна, нееднаквоста е последица на глобализмот, затоа што извозната индустрија вработува мал број на работници, кои заработуваат многу повисоки плати од останатите во државата и поради тоа што развиените земји извлекуваат повеќе капитал од неразвиените, отколку што вложуваат во нивниот развој (Морис, 2003:230).

„И, што е уште потрагично како напредуваме сè подалеку со помош на гигантизмот, глобализмот и зависноста, нам ни е сè потешко да застанеме и да тргнеме по друг пат. Ако ги изгубиме сопствените способности, сопствената производствена основа, култура, традиција, природни ресурси, ако ги ослабнеме кочниците на личната и на семејната одговорност, изградбата на заедницата станува дури и потешка. Тоа што е распарчено многу е тешко да се состави“ (Морис, 2003:237).

Информациско-комуникациските технологии воспоставуваат нови облици на организација на трудот, нови социјални форми кои можат да се наречат информатички, како што е на пример, воспоставувањето на мрежно општество и општество на знаење. Тие се новата парадигма на трудот и односите во него, на работната сила и на процесите во сферата на трудот, се менува начинот на вработување, го поттикнува и овозможува глобалното управување. За Кастелс информатичко-комуникациските технологии ја намалуваат средната класа и создаваат дуална социјална стратификација, со зашилен врв и широко дно, и со истенчена средина. На процесот на раслојување се гледа како тренд спрема комплексни нееднаквости во смисла на: флексибилна специјализација која ја еродира конзистентноста на професионалните задачи и хомогеноста на професиските категории; кон проширување на пазарот со нови производи (брендови, софтвер, генетски материјал) каде пристапот до информации, симболи, станува важен аспект за животните шанси (Pakulski, J. 2001: vo. Jager-Caldarevic, 2007:407).

Нацијата-држава повеќе не е релевантна за светот во кој владее скоро „инстантна комуникација“ (Ohmae, 2007). Во светот на Интернетот, границата како надворешен симбол го изгубила своето значење. „Светот денес е меѓусебе зависен од кога било во историјата на човекот. Но, глобалната зависност не е нешто ново. Идејата за херметички запечатена држава - нација, која притоа е самодоволна во сите свои потреби е апсурдна.“ Денес технологијата овозможува трговија на големи далечини. Но, како вели Охме, политичките ентитети, без разлика на нивната големина, сé уште веруваат дека најпосле можат сами да преживеат, иако со многу проблеми. Иднината на државата-нација тој ја гледа во развојот на регијата-држава, која не е политичка, туку економска единица. Тоа не е нова идеја, има многу примери во историјата. Региите стануваат значајни играчи во економскиот развој на локално и глобално ниво.

На пример, согледувањата за регионалното поврзување на балканските држави од аспект на регијата-држава, особено на триаголникот Македонија-Косово-Албанија, би биле интересни не само од аспект на економскиот развој туку и пошироко, во контекст на културните и на етничките процеси на овие простори.

За Џејмсон (Jameson, F. 2000), расправата за тоа што претставува глобализацијата, најчесто се води не за она што таа во суштина претставува туку пред сè за последиците кои ги предизвикува. Глобализацијата се појавува во неколку посебни облици, и тоа технолошки, политички, културни и социјални. Она што го разликува пристапот на Џејмсон од останатите пристапи е

комплексноста на факторите кои ја предизвикуваат глобализацијата, нивната меѓусебна поврзаност и влијание и последиците кои таа ги предизвикува на глобален план. Имено, она што не може да се избегне е сознанието дека станува збор за нов (трет) тип на империјализам, кој се појавува по Втората светска војна и процесите на деколонизација кои се случија после тоа, кои ги заменија старите форми „но ништо помалку подмолни форми на економски притисок и уцени," вклучувајќи разни форми на други притисоци." Џејмсон со право го поставува прашањето за значењето и смислата на национализмот во тие околности: дали е секогаш националистички да се спротивставуваме на американската глобализација, на пример. Прашањето на национализмот длабоко навлегува во културните аспекти на глобализацијата. Имено, наметнувањето на модели на однесување и културни вредности кои произлегуваат од масовните американски културни модели, во голема мера ги уништува етнокултурните облици кои со векови опстојуваат во рамките на традиционалните заедници и во поново време во рамките на нацијата-држава. Тоа е суштината на феноменот на глобализацијата: стандардизација на светската култура, начинот на кој американската телевизија, американската музика и филм, ги заменуваат сите други во светот. Станува збор за страв кој се прелева во економскиот и во социјалниот дел од глобазициските процеси, дека специфичните етно-национални начини на живот ќе бидат разорени во овој процес на стандардизирана култура.

б) Културата и идентитетот во ерата на глобализацијата

Ако за политичката и за економската глобализација, начелото на пораст, престиж и систем на владеење се во центарот на внимание, културната глобализација е сфера каде до израз доаѓаат последиците од модернизацијата, но и сфера каде се јавува потреба од промислување и преиспитување на тоа што се случува во општеството. Културата е подрачје во кое се судруваат интересите на економската и на политичката моќ, но и подрачје каде до израз доаѓа и отпорот против нив.

Сликата за светот на човекот денес, иако живее во сопствениот локален свет, сè повеќе е обвиена со идеи и вредности кои доаѓаат од далеку. На локално ниво се создава една хибридна култура, главно формирана под влијание на медиумските транснационални корпорации. Но, овие нови електронски и комуникациски мрежи и информациски техниологии, кои го окупираат целиот свет, во исто време го потикнуваат и го развиваат духот на традиционалните локални култури јакнејќи го нивното влијание и делување.

„Овие мрежи овозможуваат густа, интензивна интеракција мегу членовите на заедницата кои делат заеднички културни вредности, особено јазикот, што им дава нов поттик за обнова на нивните етнички заедници и за јакнење на нивниот национализам. И покрај големиот проток на информации, слики, идеи, ширум светот, малку има знаци за настанување на една универзална или локална култура, малку има знаци на опаѓање на присуството на национализмот" (David Held/ Anthony McGrew, 2002).

Интерсен е ставот на Арџун Ападураи (Appadurai, 2001) кој говори за консеквенциите на глобализацијата врз културата, односно за новата „глобална културна економија", во која се случуваат радикални раздвојувања на културата, економијата и политиката. Во статијата „Поделбата и разликата во глобалната културна економија" (1990), Ападураи презентира теоретска рам-

ка која овозможува анализа на неизвесноста и на фрагментацијата во глобалната култура и ги опишува поделбите кои не можат да се согледаат со примена на старите модели на светот организиран во смисла на центар и периферија (според: Nes, 2006:104). Во неговото сфаќање на глобалната културна економија нагласена е нејзината хетерогеност, таа претставува систем кој е комплексен и поделен.

Без сомнение дека економската,технолошката и политичката моќ се меѓусебе поврзани и испрплетени и се во служба на економските интереси, кои од друга страна се во голема мера поддржани од културата како индустрија. На пример, маркетинг-пропагандата е во функција на дизајнирање на имиџот на стоката, при што огласувањето го претворила во фундаментално посредување помеѓу културата и економијата и тоа би требало да се смести во естетските производи како такви. Економската наука и знаење, воопшто, постанале во оваа сфера на маркетинг и производство на производи за пазарот на културни нешта. Подвижноста или преминот од економијата во културата, но и обратно од културата во економијата, особено во бизнисот за забава, денес претставува еден од напрофитабилните бизниси на САД, покрај оружјето и храната (Jameson, F. 2000).

Сложеноста на процесот на глобализацијата во сферата на културата не дозволува формулација на едноставни и ограничени заклучоци и анализи. Тоа најдобро може да се илустрира со анализа на културата на потрошувачка, како на пример, прашањето за специфичните облици на секојдневниот живот, што директно се поврзани со социјалните облици на глобализацијата, или, поконкретно, со она што во другите делови, надвор од САД, се нарекува културен западен империјализам.

За некои автори (Ritzer, 1995), кога ќе се каже глобализација, пред сè, се мисли на вестернизација, односно американизација, затоа што предметот на глобализацијата го формираат елементи кои се исклучиво американски (западноевропски) вредности, културни артефакти и универзални симболи, без разлика дали се говори за филмот, индивидуализмот, телевизијата, политичката демократија или за Интернетот.

Културната глобализација суштински се однесува на уште една тема која е поврзана со процесите на хомогенизација: во која мера глобализацијата го хомогенизира културниот простор. Во тој контекст се сретнуваат главно две јасно формирани мислења: едното го брани ставот дека глобализацијата го загрозува локалниот културен простор, а другото мислење, ставот дека глобализацијата помага (поттикнува) во формирањето на разновидноста на културите, исто толку колку што создава и хомогеност. Дали станува збор за два сосема спротивставени процеса или, како што вели Фридман, сепак станува збор за два стремежа кои рамноправно ја конституираат глобалната стварност (во Santos, 2002:22).

в)Хомогениација, хибридизација, идентитет

Смалувањето на разновидноста на културите, нивната хомогенизација и заземање на став за подреденост на една култура, втемелена врз моќ, но и врз тоа дека живееме на една планета, дека мора да преживееме, и дека е потребно заеднички да управуваме со глобалните процеси, се закануваат да излезат од контрола на штета на најголемиот дел од човечката популација. Критиката на процесите на хомогенизација треба да се насочи кон опасноста

од доминација на една култура и нејзината монополистичка моќ врз останатите култури. Одговорот на прашањето: зошто разноликоста на културите е пожелна вредност, се наоѓа меѓу другото и во фактот што разноликоста се одржала и врз разноликоста на околината.

„Како што е биолошката разноликост основа за варијации во еволуцијата на природата, така е и културната разниоликост широка потенцијална културна основа за нови варијации во културната еволуција. Нејзината редукција е редукција на културниот потенцијал на човештвото“ (Cifric, I., 2008:786).

Уште една важна тема се наметнува кога културата и глобализацијата ги доведуваме во врска, а се однесува на создавањето на глобалната култура, која се формира како резултат на интензивната циркулација на културни вредности на светски план. Имено, важни прашања, кога говориме за глобализацијата на културата, се однесуваат на новите културни облици, начинот како тие се формираат, кое е нивното значење и нивниот однос према културите на локално ниво.

Промените на културата, се мисли на локалните култури, во ерата на глобализацијата, не се во насока на нивна хомогенизација, од причина што, како смета Робертсон (Robertson, R. 1995), глобалното не се посматра како апсолутно спротивно на локалното, затоа што глобализацијата секогаш се случува во некој локален амбиент кој во исто време и се формира под нејзино влијание. Во тој контекст подобро е да се говори за „глокализација“, која значи пред сè „глобална перспектива приспособена на локалните услови“ или поедноставно изразено со јазикот на маркетингот, начин на создавање на добра, услуги и реклами наменети за разновидните локални пазари“. Терминот „глокализација“, подобро ги обединува меѓусебните односи на глобалното и на локалното низ кои хетерогеноста постојано се репродуцира низ процесите на глобализацијата, додека во исто време е присутна и хомогеноста, од аспект на различностите на локалитетот” (Robertson,R. 1995. vo: Nes. 2006:101; Марио Варгас Љоса. 2003).

Проектот на модерната култура, организиран околу едно културно јадро, се базира врз културната индустрија, диригирана од моќните и богати земји, што се наметнува врз останатите култури со своите моќни средства на ширење и што делува разурнувачки врз идентитетот на другите култури.

Во тој контекст, Тојнби си го поставува прашањето за тоа дали некогаш постоела империја толку амбициозна и монструозно сигурна во себе, како тоа што денес се случува? (Tojnbi, P. 2003:253).Тој се обидува од тоа море на емоции како што вели, да го издвои она што е добро, од она што е опасно и од она што е неизбежно, низ процесите на глобализацијата, но и од она што може да биде скротено и регулирано. Што е она што ја прави западната култура толку моќна во однос на останатиот свет, потоа, дали е можно да се шират новите слободи, новите вредности, а истовремено да се зачува најдоброто во старите култури, се прашања кои треба да си ги постави секоја локална култура? Дали навистина постои избор? Тојнби наведува многу аргументи за вредностите на западната култура, како што се на пример, еманципацијата на жената, личните и политичките слободи, со една напомена дека демократскиот начин на живот во „нашата (западноевропска, з.н) политичка и општествена култура без сомнение е далеку најдобар од сите познати во историјата на човештвото“. Нашата култура е култура на универзални права и тука компромис не е можен, констатира Тојнби. Но, постојат аспекти на културната глоба-

лизација на кои мораме и треба да им одолееме. Слободата и демократијата често одат рака под рака со незапирливоста на слободниот пазар, проследени со алчност и расипништво, што мора да се признае не е „најдобар амбасадор на слободата“. Глобалната културна индустрија претпоставува глобална регулација, особено на монополското однесување над клучните културни ресурси, како што се информациите, комуникациите, образованието и забавата (Christian Fuchs 2010. Karen Rasler and William R. Thompson 2009).

Интересни се процесите на хибридизација на културата како резултат на мешањето и на меѓусебното влијание, обично под влијание на западната култура врз културите на третиот свет. Најдобар пример за тоа се новите насоки во музиката, кои се инспирирани од традиционалната музика и кои лесно се пласираат на пазарот на неразвиените. И во минатото процесот на хибридизација бил присутен, но она што е карактеристика на општеството зафатено со силен процес на глобализација е фактот што ги зголеми и ги нагласи искуствата за постоење на неколку самоидентификации на човекот во исто време, или како што Фредрик Џејмсон забележал дека „секој претставува неколку групи одеднаш“.

Според Смит, глобалната култура претставува нешто кое не е поврзано со ниту едно место или со временски период. Таа е еден вид комбинација на различни компоненти извлечени од секаде или од никаде“ (според: Шолте. 2008:308). Имено, станува збор за еден вид „идентитетно сурфање“, во кое луѓето се движат од еден идентитет во друг, во безграничен простор на неповрзаност, што укажува на значаен аспект на суштината на модерните идентитети во ерата на глобализација. Хибридните идентитети се предизвик за конструкција на една заедница, особено во оние ситуации кои по својата природа се мултикултурни. Процесите кои денес се присутни не се охрабрувачки, во насока на една поотворена и творечка соработка и меѓувлијание на различните култури во рамките на мултикултурните заедници. Примерите со општествата од типот на македонското, не влеваат оптимизам во насока на интеракција на културите кои се разликуваат во однос на многу елементи. Ако глобализацијата однадвор ги хомогенизира културите, посматрана одвнатре, таа уште повеќе ги продлабочува разликите. Примерот со употребата на локалните јазици е доволен за илустрација, бидејќи комуникацијата оди во прилог на комуникација на јазикот на глобализацијата, малцинските групи не се склони да го учат јазикот на мнозинската група, и обратно, што може да има негативни последици во нормалното комунцирање на групите на локално ниво.

Во тој контекст се поставува и прашањето за влијанието на наттериторијалноста и транспланетарноста во уништувањето на културните разлики. Губењето на културната разновидност не мора да биде поврзано со процесите на глобализацијата. Напротв, културната разновидност може да се поврзе со ширењето на глобализацијата. За тоа има безброј примери. Некои религиски движења своја промоција имаа токму како резултат на примената на глобалните комуникации, како што се Интернетот и глобалната телевизија. Тоа говори во прилог на ставот дека глобализацијата има истовремено хетерогенизирачки и хомогенизирачки ефекти. Какви ќе бидат ефектите врз процесите на културна интеграција и соработка на локално ниво, за тоа има крајно спротивставени мислења; од понатамошно политичко и културно сегментирање на одделните ентитети, јазички, културни, до зајакнување на хомогенизацијата и бришење на разликите, регионализација и интегрирање.

Дали народните култури и малите традиции, во ерата на глобализација ќе исчезнат и ќе преживеат само малите култури? Според Гелнер, улогата на национализмот во иднина, под претпоставка и понатаму да се продлабочува слободата на меѓународната комуникација, ќе предизвика културните разлики да не бидат значајни и понатаму да предизвикуваат националистички тензии. Во еден, како што вели Гелнер, хипотетички глобален континуум, на една базично хомогена индустриска култура, разнообразна по јазиците кои се разликуваат само фонетски и површински, а не семантички, ерата на национализмот ќе му припадне на минатото. Гелнер во својата анализа вниманието го задржува на феноменот на официјалниот јазик во државата, како функционален императив за модерната држава и економија.

Според мислењето на Смит, национализмот не може да се сведе на неговата политичка димензија, туку мора да се земе предвид и неговата културна страна. За него национализмот, како идеолошко движење, единство и идентитет на населението, како што некои припадници тоа го замислуваат, е реална или потенцијална нација (Smit,1998). Главните карактеристики на национализмот се содржани во следното: дека светот е поделен на нации; дека таа поделба обезбедува мир и правда; дека целокупната моќ лежи во нацијата; дека приврзаноста и припадноста кон нацијата е пред сите други припадности и дека поединецот може да ги оствари сите негови можности само внатре во нацијата. Максималната автономија на нацијата е неопходна за остварување на нејзината автентичност (Смит, 1998:119). Националните симболи, обичаите и церемониите се најтрајни и најмоќни елементи на национализмот, зашто тие го потикнуваат чувството на широките социјални слоеви на кои поимните знаења им се скудни и неразвиени.

Имено, на модерната држава ѝ е потребна една здрава доза од она што се нарекува патриотизам, едно силно чувство на „идентификација со државната заедница, и подготвеност (волја) нешто за тоа да се даде“. Затоа и државите се обидуваат да всадат „патриотизам и да создадат силно чувство на заднички идентитет, дури и таму каде што претходно го немало. Можеби и затоа, една од важните особини на модерната демократија бил обидот да се наруши рамнотежата внатре, во идентитетите на модерниот граѓанин, така што да се „биде граѓанин“, има предност пред сите други идентитети како што се семејството, класата, родот, дури (а можеби) и религијата“, смета Тејлор (Tejlor, 2004).

Хомогенизацијата на идентитетот се случува паралелно со процесите на идентификацијата на јазикот и на културата. Особините кои ги делат луѓето во разни подгрупи исчезнуваат, или губат од нивното значење. Зошто е тоа важно за национализмот, се прашува Тејлор. Едно од размислувањата оди во насока која укажува на тоа дека национализмот го снабдува со „гориво патриотизмот“, во мера во која имаме проблем да направиме разлика помеѓу нив. Постои една дијалектичка врска помеѓу нацијата и државата: не е целта на нацијата да стане држава, исто така и модерните држави за да преживеат, се склони да предизвикаат национална поддршка. Значи, национализмот не е само „мотор“ кој стои позади хомогенизацијата на модерните општества, тој понекогаш може да биде и резултат на тоа.

Според модерните теоретски сфаќања за нацијата, процесите на индустријализацијата, урбанизацијата, големата социјална подвижност, рационализацијата на општествените институции, масовната писменост, се дел од фак-

торите кои доведуваат до формиарње на космополитски идентитети и припадност, кои сè повеќе се шират и ги заменуваат и ги отфрлаат старите форми на идентификација и прифаќаат и формираат нови облици на општествена свест. Етничката идентификација, според овие сфаќања, спаѓа во старите форми на идентификација, но која и понатаму има големо значење, особено во оние ситуации, каде што процесите на формирањето на нацијата - држава, или не се завршени или се јавува нова потреба за нејзино зацврстување, особено кога стравот од глобализацијата, од нејзините негативни ефекти, е видлив во разорување на националниот идентитет.

Литература:

Castells, M., (2002, 2003). *Informacisko doba*, Svezak 2 i 3, Zagreb: Golden Marketing

Кастелс, М. 2005. *Ера на информации: Економија,општество и култура*. Том Подемот на мрежното општество. Алеф: Скопје

Castells, M. 2003*. Kraj tisućleca . Svezak* 3. Golding marketing. Zagreb

Cifrić I. 2008. *Imperij ili zaednica*. *Društvena istrazivanja, god 17. br. 4-5* Zagreb. Internet

Delic, Z., 2009. *Globalizacija i moć političkog znanja: jedanaest antiteza o globalizaciji*. Filozofska istraživanja, 113 God. 29 (2009) Sv. 1 (31-50)

Gelner, E, 1997. *Nacije i nacionalizam*, Novi Sad: Matica Srpska.

Golubović, Z., *Philosophical Principles as a Foundation of the Concept of Globalisation* SYNTHESIS PHILOSOPHICA 47 (1/2009) pp. (19–33)

Held, D., 1997. *Demokratija i globalni poredak*. Beograd: Filip Višnjić: Beograd

Held D. and McGrew A. 1999*. The Globalization Debate*, vo: Held D. and McGrew A. The Glogal Transformation, Polity Press,

Морис, Д. 2003. *Слободна трговина. Велики уништителъ*. Во: Мандер и Голдсмит. Глобализација. Клио: Београд

Mario Vargas Llosa. *The Culture of Liberty*. (Internet). Serbian translation: copyright C 2001 by Biblioteka ALEXANDRIA

Марио Варгас Љоса. 2003. *Култура слободе*, Глокалнисвет.

Smith, A. D. (1992). *National identity and the idea of European Unity. International Affairs, 68(1), 55-76.*

Robertson,R, et. Khondker, H. H. 1998. *Discourses of Globabalization*. Preliminariy Consideration. International Sociology. Vol. 13(1): 25-40

Robertson R., (1992). *Globalization, Social Theory and Culture*. Sage London

Jameson, Fredric (1984), „Postmodernism, or the Cultural Logic of Late“

Jameson, F. 2000*., Globalizacija i Politicka strategija Polit. misao,* Zagreb. Vol XXXVII, br.4,

Robertson,R., 1992. *Globalization as Problem*, vo. Globalization, Sage, London.

Ritzer, G. (2000.), *TheMcDonaldization of Society*, Thousand Oaks: Sage Publications Inc.

Tejlor, Ĉ., *Prizivanje graganskog drustva.* 2000. Beograd:Beogradski krug

Тејлор, Ч., и други.2004. *Мултикултурализам*. Скопје.Евро-Балкан

Tojnbi, P. 2003. *Ko se boji globalne kulture*. Vo. Haton V. i Gidens, E. Na ivici. Plato, Beograd

Santos de Soza Boaventura. 2002. *Procesi globalozacije*. Rec no. 68/14 decembar 2002. Časopis za knizevnost kultura i društvena pitanja. (Internet)

Шолте, Јан Арт. 2008. *Глобализација*. Академски печат. Скопје.

GLOBALIZATION, CULTURE, IDENTITY

Ilija Aceski

Summary

The phenomenon of globalization in its complexity, from economic, political and cultural aspect is analyzed in this paper. The complexity of the phenomenon of globalization is in connection with the changes of the identity, more precise, the influence of the globalization on the building of the local identities, i.e. the processes of hybridization. In that context the author puts the question of the influence of the supra-territoriality and trans planetary in destroying of cultural differences, and loosing of the specificities of the local culture. It is said in that context that the globalization has heterogeneous and homogeneous effects. There are complete opposite opinions on the fact what should be the effects over the cultural integration and cooperation on the local level; from further political and cultural segmentation of the entities, language and cultural to strengthening of the homogenization and cleaning the differences, regionalization and integration.